

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe síese luni 2 fior. 25 cr., pe trei luni 1 fior., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor raspunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Cateva observari gramaticale si ortografice.

(Urmare)

In vorbirea comuna de multeori nu cugetamu la insirarea cuvintelor dupa olalta, pentru aceea facemu alti pleonasmii; inse intru scriere avendu mai multu tempu de a cugeta si judeca, cele mai de multeori putemu sã ii incungiuramu, cã ci zeu nu dau nici o frumsetia scriintiei. — Alt'a este unde nu ii putemu delaturã, precumu se va vedé mai diosu; dar in tóta intemplantarea sã cuñoscemu intemplantarile, unde se potucã totusi sã avemu mai pucini, 'si unde nu se potucungiura. In santele Evangellii se póte cã observara aceasta traducatorii, de unde si se vede a fi delaturatu pronumele scurtatu in cele mai multe locuri punendu mai cu seama numai pre celu intregu, unde din contra postesce geniul limbei, pentra cã pronumele intregu in propusetiune postesce naintea sa ori dupa sine totu déuna si pre celu scurtatu, dar acesta póte fi fara cela, asia d. e. si a vediutu pre elu, in locu de a fi disu: si l'a vediutu, ad. si l'a vediutu pre elu, s. a.

Intrebamu, cã de ce óre suntu atatia pleonasmii in limb'a nóstra cu pronumele pers. scurtatu si celu intregu? precumu: panea nóstra dà ne o noã astadi, putendu si numai: dà ne panea nóstra astadi, . . . eu altu cumu nu potuc esplicã aceasta decatu cã findu pronumele scurtatu unu asia cuvintielu micu, cugeta unii si au cugetatu cã prin elu singuru nu s'ar puté dá dicerei cuvenitul intielesu, ci se mai intregesce acesta si cu celu intregu. Aceasta licentia totusi este prea désa!

Obs. 1. De dupa pronumele scurtatu mai susu aratatu este dara a se sci distinge dativul sing. (de ambe genurile) scrisu cu unu 'i ori i de acusativilu barb. plur. scrisu cu doi ii, d. e. dà 'i de mancatu ad. lui ori ei, i bine ad. lui ori ei; dà ii la scóla ad. tramite ii la scóla pre ei.

Cu adevératu si intr'o intemplantare si in alta se aude numã 'i semisonu trasu in stang'a si impreunatu intru cetire pr. dà 'i banii, dà ii la scóla, ori trasu in dreapt'a si earasi impreunatu intru cetire cu urmatoriul cuventu, si atunci pronumele scurtatu (i ii) nu mai trebuie apostrofatu. pr. i am datu banii, ii am datu la scóla s. a. dar spre distingere sã scriemu doi ii in plur. barb. càci si asia in plur. artic. barb. la nume se vinu cate doi -ii in capetu, d. e. lupii s. a. Nu trebuie dara sã le mai punemu razemul (sii=i?), si sã scriemu d. e. îi dà banii napoi (dativu) îi dà la scóla, ori dà ii s. a. Totu asia sã se elase razemul si la (i)mi, (i)ti, (i)si, (i)lu pentru totudéma in prosa, dedandu ne anca de mici prin scóle a raspunde d. e. 'mi facu pene cetindu se = mfacu, 'ti faci = tîfaci, 'si face = sîface, 'lu duce = lduce.

2. Asia intru scriere la nefinitivul verbelor prepusetiunea a trebuie earasi separatu scrisa d. e. a 'i dà de mancatu ad. lui ori ei, a ii chiemã la sine (pre ei) de: ai (tu) de mancatu, aiu verde in gradina, si de: ai tei parinti, ad. parintii tei; si eara: a le tramite la scóla (pre ele ad. fetele) de: ale vecinului fete ambla la scóla, pentru: fetele vecinului s. a. Totu asia a 'lu de: al d. e. a 'lu chiema la sine (pre elu) de: al vecinului pruncu ambla la scóla in locu de: pruncul vecinului . . . Invederata dara este distingere de intielesu la de aceste, precumu invederata trebuie sã fia distingere loru si intru scriere; apoi chiaru nu este nici o cauza fundata pentru ce sã scriemu articlul secundariu al cu u in capetu, nefindu vreo intemplantare intru graire, unde acestu artic. s'ar impreuna prin u cu urmatoriul cuventu.

3. Cei ce cugeta cã acusativilu sing. fem. o se póte reduce la una (numeralu) seriindu cu u ori uã, tare se insiela; ca ci o acesta se deduce dela pronumele de a treia pers. ea, ori numai á (ce se adeveresce si prin acus. plur. fem. le dela (ele)) si este neregulatu formatu, (precumu 'lu se deduce dela: elu) ce se intaresce prin acusat. barb. plur. ii ad. pre ei, si si mai bine prin terminatiunea plur. barb. articulata la nume, pr. lupii, buunii s. a.

Ce sã facemu, deaca avemu atatea feliuri de cuvinte statatóre din o pr. o muiere, elu o lovi (pre ea), o mersu (popularu in locu de: a mersu) o vedé elu (pentru va vedé elu) o vei merge, o nu vei merge (popularu dicandu se si: o 'i mere, o nu 'i mere, in locu de: au vei merge, au nu . . .) o misiellu

de tine! (intreieptiune). — Dar si liter'a a are mai multe insemnetati, pr. a omului, a doi frati, pentru a lor doi frati, a doua, a treia, a vedé bine se potescu ochi buni, elu a vedutu; — asia si i are mai multe insemnetati candu ad. este pronume scurtatu, precumu s'a vedutu mai susu, apoi luat in locu de: este, e pr. nu i buuu de mancatu; in locu de: vei pr. vei face tu aceasta, popularu: i face tu aceasta.

Totu ensul (insul), care are cunoscenti'a gramaticii, cunósce pronumele posesive. Aceste stau si naintea substantivului, si despreunate ad. fara substantiv, si atunci ele primescu artichul secundariu de dupa genul substantivului, car candu stau acele in urm'a substantivului, atunci acesta primesce artichul primariu: Nainte de substantiv. Dupe substantive. au despreunate:

	de gen. barb.	de gen. fem.	de gen. barb.	de g. fem
nrul sing.	al meu	a mea	meu	mea
	al teu	a ta	teu	ta
	al seu, al lui, al ei.	a sa, a lui, a ei.	seu, lui, ei.	sa, lui, ei.
	al nóstru.	a nóstra.	nostru.	nóstra.
	al vostru.	a vóstra.	vostru.	vóstra.
	al seu, al loru.	a sa, a loru.	seu, loru.	sa, loru.

nrul plur.	ai mei.	ale mele.	mei.	mele.
	ai tei.	ale tale.	tei.	tale.
	ai sei, al lui, al ei.	ale sale, ale lui, ale ei.	sei, lui, ei.	sale, lui, ei.
	ai nostri.	ale nóstre.	nostri.	nóstre.
	ai vostri.	ale vóstre.	vostri.	vóstre.
	ai sei, al loru.	ale sale, ale loru.	sei, loru.	sale, loru.

Ardelenii si Moldo-romanii mai desu intrebuintiaza pron. poses. nainte de substantiv, ungurenii si banatieni dupa substantiv, ce unde numai se póte este si mai bine; mai bine dara se dice: calul meu, s. a. vac'a mea, s. a. decatu: al meu calu, s. a. a mea vaca, s. a.

Substantivul cu pronumele poses. postpusu, de dupa genul seu, se declina dupa a II. si a III. declin. dar se póte declina si dupa I. standu inse fara substantiv, ori prepusu la substantiv se declina numai dupa I. declinatiune.

Pronumele posesive in limb'a rom. se suplescu fórte desu si prin pronumele personale scurtate d. e. asta nopte 'mi furara caii, pentru: asta nópte furara lotrii caii mei, fét'a 'ti ambla la scóla, dar pruncu 'ti (distinsu de: pruncútiu) merge la plugu, in locu de: fét'a ta, pruncu teu; fét'a 'i ambla la scóla, dar pruncu 'i merge la campu, in locu de fét'a

lui, fét'a ei, pruncu lui, pruncu ei s. a. elu, ea 'si implinesce datorintiele, ad. elu, ea implinesce datorintiele sale, asia calu-ne, vac'a-ne (calul nostru, vac'a nóstra), pruncu-ve, mam'a-ve, pruncu-le, (distinsu de vocativul: pruncule!) mam'a-le (pruncu loru, mam'a loru), pruncii 'mi, pruncii 'ti, pruncii 'i, fetele 'mi s. a. in locu de: pruncii mei s. a. fetele mele, pruncii-ne, pruncii-ve ad. pruncii nostri, pruncii vostri, dar nu putem dice: pruncii-le, vacile-ne, vacile-ve, vacile-le, ci trebuie sa dicemu: pruncii loru, vacile loru, pruncii vostri, vacile vóstre.

Pronumele posesive de a treia pers. si intr' unu nru. si intr' altul precumu si intr' unu genu si intr' altul fórte desu se schimba de unii scrietori (mai vertosu ardeleni si moldo-romani) in locu de: al seu, ai sei punendu: al lui, al ei, al loru, si in locu de: a sa, ale sale punendu: a lui, a ei, a loru, ale lui, ale ei, ale loru, si din contra, nebagandu de seama, ca la vorbitoriul, au la naratoriul de a treia persóna se reduce pronumele poses. seu, sei, sa, sale, si numai vorbindu despre alta a treia persóna se reduce pronumele poses. lui, ei, loru la substantivul respectiv. Smintele aceste se facu pentru ca acei scrietori se iéu dupa limb'a germana, francesca unde pentru genul barb. este numai: sou, car in germania pentru genul barb. si neutru eara numai: ein, dar noi avemu: seu acordatu cu subst. barb. inse substantivul barb. póte fi posesiv si candu nu e reflexiv, si atunci dicemu: lui, ei, asia si in plur. s. a. Smintitu dara dicemu si scriemu d. e. omul reu maltrateaza canele lui in locu de: cunele seu, paserile facu cuiburile loru pe arbori in locu de: cuiburile sale; imperateas'a ingrigesce de poporul ei, in locu de: poporul seu; paserile au casele loru (pentru sale), unde 'si scotu puii. Casele sale (pentru loru) suntu cuiburile; bou e animal domesticu, partile trupului seu (pentru trupului lui) suntu urmatórele; toti ómenii nu ambla pe calea loru (pentru calea sa); crescanda apele se nesuiescu a parasi locul loru (pentru locul seu) s. a. s. a. Dar smint'a este invederata candu sta pronumele scurtatu de a treia pers. reflexiva 'si, si apoi se pune pronumele poses. lui, ei, loru, in locu de: seu, sei, sa, sale d. e. unu tata 'si perdú prin mórte pre unicul lui fiu, in locu de: pre unicul seu fiu, unde se vede ca punendu lui, fiul n'ar fi fostu al seu, ci al altui cuiva; oranarii 'si facu oranele (dicu oranu mai bine, decatu orologiu) loru de dupa maiestria, ad. facu oranele sale, s. a.

În limb'a noastră punendu pronumele scurtatu pentru pronume poses. apoi mai punendu si pronumele poses. eara se facu pleonasmii, d. e. asta nópte 'mi furara caii mei, judele defige diu'a, in care să i se esecute sentinti'a lui; unu tata 'si perdù prin' mórte pre antaiulu seu fiu s. a. in locu de a dice si a scrie: 'mi furara caii, — să i se esecute sentinti'a, ori să se esecute sentinti'a lui, . . . unu tata 'si perdù . . . pre antaiul fiu, ori: unu tata perdù . . . pre antaiul seu fiu. Totu asia pleonasmu este: mîti'a prinde sióreci si nóptea că ci 'si are lumin'a in ochii sei (nu ei) s. a. Pronumele: si este fórte familiaru la ardeleni, si moldo-romani, de multeori pusu fara nici o tréba.

Obs. 1. Unii scriu: mieu, (mielu subst. plur. miei, mieiu poporal dice mælu, mnei, mnei, agnelu lat. agnus), dar se scie că se deduce si formeaza dela: me, ar urmã să scrie si: tîec, sîeu, (ce totusi nu facu) care eara se formeaza dela: te, se; altii de dupa latinia scriu: tuu plur. tui, suu plur. sui (e si a 2 pers. dela verbul suiu); altii: tea, sea, plur. tele, sele (in Banatu); dar cei mai multi scriu: meu, teu, seu, ta, sale, tale, sale. Apostrofu la: s'a nu trebuie pentru că nu punemu nici la: ta, tale, sale.

2. Deaca pronumele poses. barb. meu, teu, seu, nostru, vostru, precamu nici celelalte, nu primescu articlu nici candu, nici nu potu primi, pentru că articlu au stã nainte că secundarin: al, ai, a, ale, au sta la substantivul precedam: calul meu, vac'a mea, caii mei, vacile mele, si tóta lumea si scrie in plur. mei, tei, sei (cu unu i) pentru ce se abatu de scriu: nostrii, vostrii, cu doi ii? Cugeta dóra acei scrietori, că aici este articlu plur. ce nu este, nici póte fi; se iéu dara de dupa scrierea veche; inse ar trebui să se scie, că u întregu intru formarea nrului plur. se schimba numai intr' unu i întregu; se sedueu dara prin aceea că audîndu unu i întregu sócotu a se mai pune si altul, că in: lupii, s. a.

Aici se pune o regula, de a se scie unde este a se scrié unu i întregu in capetu, si unde doi ii d. e. lotri si lotrii, aspri si asprii, affi (dela verbul affu).

Unu i scriemu:

a) in nrul plur. la substantive si adieptive de genu masc. candu suntu nearticulate, si candu scimú că in nrul sing. s'au terminatu in u întregu (v. Amic. Scólei pag. 20. u întregu) pr. angli (anglu), copilandri, tigri, acri, simpli, aspri, albastri s. a. Si că să scimú că nimerit' amu scriinti'a, au ba, pentru substantivele de felul acesta că nearticulate luamu in mintea noastră alte substantive barb. de dupa alte terminatiuni in nrul sing. si apoi deaca vedemu, că si acele trebuie să fia nearticulate, deaca am pune pe aceste in locul acelora, atunci ne am convinsu, că cele de sub întrebare trebuie scrise numai cu unu i, si acela întregu respunsu, d. e. multi tigri suntu in Africa, in locu de tigri iéu in mintea mea d. e. lei, animale, ómeni s. a. si vedîndu că acestea se vinu a fi nearticulate atunci si: tigri trebuie să fia nearticulate, si scrisu numai cu unu i, asia struguri necopti suntu acri, in locu de acri dicu in mintea mea

sarbedi, si vedu că acri trebuie scrisu cu unu i; asia: copilandrii nostri, ai nostri copilandri s. a.

Dar deaca astfelu de substantive, ori adieptive, trebuie să fia articulate, luamu in mintea noastră altu subst. ori adiept. masc. earasi cu alta terminatiune, si deaca vedemu că unul ori altul dintre aceste trebuie să fia articulat, atunci si celu de sub întrebare trebuie să fia articulat d. e. tigrii suntu animale gro-save in locu de: tigrii punu: leii, lupii s. a. si apoi vedîndu că aceste anca vinu a fi articulate, si tigrii trebuie scrisu cu doi ii, asia si: grosave animale suntu tigrii, (leii, lupii, leopardii), asia: acrii struguri constringu gur'a, dicu: sarbedii, verdii struguri constringu gur'a, s. a.

Se vede dara, dupa cumu s'a mai amintitu, că pentru aceea scriu unii astfelu de substantive, ori adieptive cu unu i si acolo, unde se vinu doi ii, si eara cu doi ii, unde se vine unu i, pentru că totudéuna se aude numai unu i, si se iéu de dupa alte nume declinabile artic. barb. din nrul plur. unde se aude numai unu i întregu, dar pentru că suntu articulate, se scriu doi ii pr. lupii, — totu asia muierii in genit. dat. sing. fem. artic.

b) la verbe (pucine) care in antai'a pers. a mod. indic. temp. pres. se termineaza in u întregu, la a doua pers. se termineaza in i întregu, pentru că din u întregu se face i întregu d. e. affi tu (dela affu), suffi (suffu) ambli (amblu) mustri (mustru), impli (implu).

Cumu-si póte castigã invetiatoriulu amóre si stima din partea comunei.

Deca invetiatoriulu voiesce se faca ceva folositoriu in sfer'a lui de activitate, trebuie mai inainte de tóte se-si castige amórea si stim'a cuvenita facia cu fiacare membrii a' comunii. Acésta tienta trebuie s'o aiba invetiatoriulu totu de un'a in aintea ochiloru, care intru adeveru nu e asiã usioru de-a o ajunge. Deaca invetiatoriulu voiesce se se tiena cu tóta rigórea de liter'a legii relative la disciplin'a scolastica, atunci usioru se nascu diferentie intre elu si comuna, cari dieu nu-i voru usurã implinirea misiunii. Ér' deca nu-si implinesce detorintiele cumu se cuvine, si-aude admonitiuni si póte si alte cele mai neplacute. In acésta privintia a tiené o mesura séu a merge pe calea de midilocu e fórte greu, dar' totusi fórte bine. Catu i vine de greu unui invetiatoriu deca nu posiede amórea si stim'a comunii, voru fi aflatu multi dintre invetiatori si voru mai affá; nu mai pucine greutati intimpina, si acell'a in care preotulu seu superioru nu are nice-o incredere. Invetiatoriulu mai nainte de tóte se se nevoiesca a-si castigã multiemirea oficiatelor caroru e subordinatu prin implinirea punctuala a oficiului seu si prin o purtare nepe-tata. Deaca elu cu acestea va stá pe pitioru bunu,

atunci si-va castigá usioru si amóre si stima din par-
tea comunei.

Dupa aceste premise se trecemu la rezolvarea teme-
mei, si se cercamu, cumu si-ar' poté castigá invetiato-
riulu amórea si stim'a comunei sale. Noi credemu ca:

1. prin sentieminte crescinesci nepatate si cerce-
tarea casei lui d-dieu, 2. prin moralitate, 3. prin de-
reptate in pedepsire si resplátire, 4. prin purtare cur-
tenétia si modesta, 5. prin o mesura cuvenita de cu-
noscintie.

Ad I. Nu se va dubitá nime ca pietr'a fundamen-
tala pe care are se stee invetiatoriulu este credinti'a
crescina. Dupace salvatoriulu a finitu prin mórtea crucii
activitatea sa pe pamentu, nemica se mai asteptá alta
decatu ca tóte lucrurile lui se voru nimici, se
voru sterge. Nime numai cugetá cá o se pasiesca
cineva in lume pentru prosperarea si latirea invetiato-
reloru lui, chiar' nici invetiaceii nu cutesau, cu tóte ca
ei erau indetorati se faca acést'a aducandusi aminte de
vorbele salvatoriului. Dar' se vede ca la aceste vorbe fórte
puçinu au cugetatu, caci desi le spusese salvatoriulu ca
va inviá adóua óra, ei totusi candu au auditu de acést'a
n'au vrutu se créda pana candu s'au convinsu despre
acést'a vedindu cu ochii loru pe salvatoriu, care in
patru-dieci de dile a conversatu cu ei, i-a intaritu in-
credintia si le-a vorbitu multe despre imperati'a lui
d-dieu. Acésta bucuria a duratu puçinu. Salvatoriulu
cu inaltirea sa la ceru le-a garantatu loru si toturoru
credintiosiloru intrarea in imperati'a lui d-dieu.

Deci amicii lui Isusu au facutu mari esperintie,
cari inse catuva timpu au fostu numai loru cunoscute,
ér' pentru ceea lalta lume erau unu secretu. — A-
postolii inspirati de spiritulu santu incepu a invetiá
popórale evangeliulu lui Cristosu. — Cuvintulu d-dieescu
strabate mai in tóte partile pamentului. Precumu inve-
tiaceii credintiosi a' lui Cristosu pe acele timpuri aveau
se suferé persecutiuni, asiá si invetiatorii adi dupa a-
tatea seculé au se se lupte cu multe neplaceri. Inve-
tatorii suntu aceia, cari tinerimea luméi presente o
conducu la sorgintea vietii, la cunóscerea lui d-dieu in
Isusu Cristosu. Dereptu aceea invetiatoriulu se stee neclatitu in credinti'a sa. Copii reflec-
téza cuvintulu lui d-dieu in anim'a parintiloru. Co-
pilulu adese ori indupleca si mulcomesce anim'a parin-
telui prin o rugatiune, lu face se scruteze sant'a scrip-
tura si anim'a stricata se si-o întórca, se si-o inderepte
contra d-dieu. Invetiatoriulu se arate prin fate, ca elu
e neclatitu in credintia, in tóte lucrurile sale se nu-si

uite de cuvintulu lui d-dieu; se se ferésca de orice
faciaría, de orice pietate aparuta, caci nimica strica mai
multu de catu fariseismulu. Viéti'a lui se fia cu-
rata si nepatata, credinti'a adevérata si
piósa (evlaviósa). Pe unii invetiati de-adi cá si
pe Atenieni pe timpulu lui Paulu evangeliulu numa de-
i nácagiesce, si ei nu-lu considera de catu de nesce
vorbe, cari n'au se faca alta decat se imbete si se
pórte diu'a mare cu lumina pe cei nepriceputi. O! dar'
acesta desiertatiune formidabila, acestu despretiu pro-
digiosu nu deróga nimica valórei si divinitatii invetia-
turiloru lui Cristosu, pentruca nu numerulu, nu multímea
face pe adevératii adoratori a' lui Isusu ci viéti'a in-
togmita dupa invetiaturile lui, dupa modelulu ce l'a
datu elu omenimii prin fapta si cuvintu. Invetiatoriulu
in periclele, necasurile, si calamitatile la care e espusu
adese ori, se fia neclatitu in credinti'a catra d-dieu, si
prin constantia in tóte impregiarile sale se stórca
admiratiunea comunei in care fungéza. Perseverarea in
fapte bune e de toti onorata si merita lauda; ér' per-
severanti'a in rele arata o anima impietríta si scelerata,
si aduce cu sine urgia, rusíne si disgratia in aintea
lui d-dieu si a ómeniloru. Invetiatoriulu cu anima
crescina, apoi fia elu de orice confesiune, tóte calumniile
le vá calcá in petióre dicandu cu Isusu: Asiá se lumi-
neze lumin'a vóstra in aintea ómeniloru cá vedindu ei
faptele vóstre cele bune se marésca pe tatalu vostru
in ceruri.

Ad 2. Cu multa intieptiune a intogmitu d-dieu,
cá fia-care omu se aiba o plecare anumita spre ceva,
se aiba o chiamare, care in multiplicitatea referintie-
loru lui facia cu lumea esterióra este absolutu nece-
saria. Invetiatoriulu se venereze si in astu respectu cu
profunda pietate intieptiunea lui d-dieu, si prin esem-
plulu seu se invetie pre cei alalti, cari stau pe o trépta
inferióra, ca chiamarea este ordinata de susu, si ca
fia-care omu in chiamarea sa e detoriu atat'a bine se
faca catu numai stá in poterea lui. Invetiatoriulu in
implinirea chiamarii sale intimpina multe neplaceri, dar'
cine stá tare in credintia ajunga-lu orice necasuri, o-
rice lipse, orice persecutari si elu e neclatitu. Anim'a
invetiatoriului se fia de parte de orice pofté, de orice
placé rusinatióse si contaminatóre, de totu ce nu-i
adecuatu credintii sale in cuvintulu d-dieescu, totu ce
repumnéza invetiaturiloru crescinesci, ce le profeséza
elu, se departe, se incungiuire, caci prin o atare vié-
tia constanta si esemplara e cu neputintia cá se nu
castige animile toturoru. Invetiatoriulu basatu pre

religiunea sa se stórca admirarea si stim'a tuturor. Invetiatoriulu nunumai prin o viétia crescinésca nepatata dar' si prin cunoscentie superiori se se nevoiésca a stórce admirarea si stim'a tuturor cu cari vine in atingere. Invetiatoriulu in comuna este cea de antaiu personalitate intieleginta. Elu este unu individu consultativu in tóte afacerile comunii. Elu are se crésca prin instructiune si educatiune generatiunea viitóre spre binele si prosperarea patriei, a statului si chiar' spre fericirea sa. — O! dar' invetiatoriu nu e destulu se laiba numai atatea cunoscentie cate-i suntu de lipsa pentru chiamarea lui, nu, elu trebue se se nevoiésca se-si castige cunoscentie mai late, o cultura mai adeverata. Fia-i de esemplu albin'a, ce alérge din flóre în flóre de aduna céra si micre, cu care-si construa fagurulu seu. Ea nunumai culege dar' totu odata ce a culesu purifica si lamuresce cu multa diligintia. Asemenea se faca si invetiatoriu, se adune neinctatu si ce a adunatu se purifice si se lamurésca. Invetiatoriu este individulu mediantu intre cetatieni si invetiati. Elu este impreunatoriulu acestoru dóue bransie, — pentru aceea se se arate demnu de starea si oficiulu seu. A trecutu tempulu intunerecului, parol'a tempulu e astadi: cultura! cultura pentru toti! Sciintiele naturali ocupa locul primu in progresulu actualu. Invetiatoriu are se manifestéze cea mai mare diligintia in acestu ramu, elu si in aceste trebue se fia superioru. Starea americanila, industriara si comerciala fačia cu cultur'a nationale ceru cá invetiatoriu se posiéda cunoscentie superiori si in acéste ramuri, deca nu voiesce se fia mai de diosu de catu unu comerciantu séu chiar' sfinariu. Si nevrendu suntu silitu a aduce aceea ce dice Rosegarten: nu incetá nici odata a scrutá nici, odata a esaminá, nici odata a te deprinde in cele ce ai scrutatu. Ér' marele filosofu germanu Fichte dice: pe nime nu-lu cultiva altii, ci fia-caretrebue se se cultive pre sine in-susi. Orice pusetiune care e numai pasiva este de-adereptulu contrariulu culturei, cultur'a se castiga numai prin activitatea propria si tientesce la activitate propria.

Ad. 3. Partinirea a produsu in lume destule turburari si certe. Decate ori unu cuvintu neconsideratu a fostu merulu de cértá, si a trasu dupa sine atatea calumnii! Invetiatoriu precumu in scóla asiá si in comuna este unu individu, care dá tonu si asupra caruia suntu tientiti ochii tuturor; dereptu aceea elu are se se ferésca de orice fapte in contra cuvenintii si a

moralei, care l' aru poté citá inaintea tribunalului pedagogic; se nu se demita la nici o partinire; elu se stee in midilocu liberu, scutitu de orice patimi. — Cu o asemenea amóre se imbracisiezze invetiatoriu pe toti scolarii sei, dar' pe toti totu cu asemenea rigóre se-i si intimpine. Remuneratiunea cea mai simpla si mai naturala a unei fapte séu lucrari jace in indestulirea interna a omului. Invetiatoriu se se nevoiésca dara mai nainte de tóte a escitá si nutri acestu sentimentu, si se pregatésca anim'a scolailoru sei astu-feliu catu se fia susceptibila (primitóre) de asiá ceva. A laudá pe scolari catu cu cale catu fora cale nu e bine, si inca cu atatu e mai reu cu catu acést'a se simpla mai adese ori. Invetiariulu fórte cu greu si numai fórte raru se se folosésca de laude, caci influinti'a lor cu atatu este mai mare cu catu suntu mai rari. Se scie ca ce devine trivialu si de tóte dílele si-pierde pretiuulu si prin urmare si influinti'a; e destulu cá invetiatoriu se arate scolariulu ce merita lauda, o fačia senina si se-i esprime unu cuvintu scurtu de indestulire, caci nisce laude esorbitante facu pe scolariu se se incréda si se se pretiuésca pe catu nu merita, lu facu ambitiosu. Precumu invetiatoriu póte se esprime indestulirea sa prin o cautatura, prin unu cuvintu, togma asiá de bine póte se-si esprime si nemultiemirea si neindestulirea. Invetiatoriu totu de un'a se certe pe scolari dupa gradulu lor de gresiele, séu prin cautatura desaprobátóre, prin mustrarre intre patru ochi, séu prin mustrarre inaintea conscolailoru sei. Invetiatoriu se nu aplice pedepsele numai decatu, ci cu prudintia, cu cumpetu, linistitu, fora patima, fora mania, fora resbunare, cá astu-feliu celu pedepsitu se recunósca insusi ca scopolu pedepsei nu e alt'a decatu indereptare. Invetiariulu la pedepsire se iee o fačia seriósá si demnitósá, si precumu copilulu dá probe de indereptare, in asemenea mesura se se arate si invetiatoriu cu iubire, cu amicézia calra elu. Deca educatiunea casnica cu cea publica forméza o extremitate, atunci se stergu tóte urmele de disciplina a invetiariulu, si une ori arunca ochi de Argus si asupra scólei. Invetiariulu care in tempulu ce-lu impresóra si-pricepe misiunea, fia elu ori catu de superioru in cunoscentiele sale fačia cu membrii comunei totusi nu se va demite la vanitate si arogantia, ci avendu totu de un'a inaintea ochiloru starea si oficiulu seu in orice impregiurari va luá o pusetiune demna de chiamarea sa, demna de unu omu cu caracteru, carui i bate anim'a pentru totu ce e bunu, onestu si necesariu.

Eu nu aflu a terminá acestu tractatu mai bine decâtu cu cuvintele unui invetiatu, ce dîce: Pe catu de-a dese ori semtialitatea este mam'a amórei, pe de-atatea ori e si mormentulu ei.

Sciri scolastice.

(Intardiatu). Infiintiarea gimnasiului romanu între muntii apuseni. Io supunu á fi cunoscuta on. publicu cititoriu din Gazet'a Transilvaniei, si din Fóia acelei-a, precum originea ideei, pentru infiintiarea unui gimnasiu între munti, asia si incercarea facuta inea sub c. r. pretoriulu Preiss, apoi intreprin-derile de sub sucesorulu acelei-a D. Luchi, continuate totu cu acelu scopu. Inse durere! ca, de si din acele resultase invoirea mai multoru comune, a dá o parte din capitalele subscrise la imprumatulu de statu, cu interesele loru, care faceau o suma cam de 30,000 fi. spre infiintiarea unui gimnasiu romanu in Campeni, totusi fienduca lucrarile acele, precum se spune, s'au reieptatu prin resolutiunea dela loculu mai inaltu, si dupa aceea comun'a Campeni fú antai'a, care si-a retrasu capitalulu seu dela gimnasiu, carei fora indoéla erau se urmeze si eltele; asiá catu sperantiele, ce se nutreau pentru gimnasiului romanu mai susu amintitu, sunt ca suflate in ventu. —

Ar' fi bine, candu Campenarii aru publicá totu cursulu lucrarilor sale, si mai vertosu caus'a reieptarei mai inalte, cá voindu si altii, a cercá asemeni interprinderi se se scie ferí de scaderile, in cari au cadu, seu cari s'au imputatu domnielor sale. — —

Ceea ce io m'amu determinatu a impartasi cu acésta ocaziune sunt nóuele urdîri pentru realisarea comunei doriri, pentru radicarea unui institutu de cultura, seu gimnasiu romanu între munti (localitatea se va defige mai tardiu). Deci, cá posteritatea, daca nóuele incercari se voru incununá cu resultate mai ferice, de catu cele antaie, se scia: ce? cui? si catu? va a vé se multiamésca? seu prin acú smintéla, ori reintia s'au intardiatu, ori impedeatu cele intreprinse óre candu pentru inaintarea culturei, si indereptarea sórtei poporului romanu in acestu tienutu,—io voiu adoperá a veghiá dupa tóte, si ale semná, cate voiu intielege si voiu pricepe, ca se luca pentru ori in-contra infiintarei gimnasiului de carele e vorb'a.

Abiá a esítu la cunoscienti'a publica proieptulu si-nodale a eparechiei Bistrene, pentru reasumerea obiep-

tului de infiintiarea gimnasiului romanu între munti, amintitu in Amiculu Scólei Nr. 2. 1862 si in-data dete a resuná din tóte partile muntene: se se adune intieleginti'a, si cei competenti la o consultare a lucrului, si numai de catu punenduse in contielegere protopopii respectivi midilocira o adunare númeroasa pe ²⁶/₁₄. Ianuarius 1862 in Campeni. Despre acésta adunare lasu se vorbésca protocolulu insusi, (l'amu publicatu in Nr. 7 alu acestei foie a. c.)

Fiindu ca ni-amu promisú ma inca indetoratu, a nu lasá nimica neamintitu, ce ar' incurge ori positivu, ori negativu în caus'a gimnasiului rom. între munti, nu potu trece cu tacerea nece acea impregiurare, ca intielegenti'a romana din Campeni inainte de adunarea din ²⁶/₁₄ Ianuarius tienuse singura o conferintia, in carea deliberase pentru sine a fi de prisosu vre-o adunare, si ca dens'a dela protocolulu seu, nu se va abate; acésta deliberare, cu tóte ca Campenarii nu s'au retrasu dela adunarea presemnatei ²⁶/₁₄ Ianuarius totusi uvú mare inriurintia asupra consultarei, precumu se póte vedé din protocolu, pentru ca cele deliberate acolo in parte, contrastateau unui conclusu alu adunarii generale. Care totusi se facú cum se putú, (si s'a publicatu in loculu citatu). dara nece deliberarea Campenaréna n'a remasu neactiva. — — Comisiunea mai susu compusa, fiindu diu'a trecuta, nu s'a pututu consultá mai in detaiu, nece a-si precisá lucrarile in credentiate de catra adunarea generale, ci dup' o scurta repetitiune, in catu si-le va puté tiené aminte unulu seu altulu, pentruca protocolulu nu s'a pututu purificá, nece subscire, cu atata mai puçinu a se avé de catra toti membrii, ci a remasu numai la notariulu adunarei, s'a intorsu fiacare la ale sale. —

Tempulu tacea si trecea, si se apropiá pasesimile cu functiunile cele sacre, cari pre o parte insemnata a membriloru comisiunei adeca pre cei din statulu preut. i putea retiené . . . togma si dela conferintie comisiunale; si erá se arunce lucrulu infiintiandului gimnasiu peste luni inainte, intr' acea unii membri ai comisiunei, plini de zelulu acelu-a steteau pentru neamenarea operatiuniloru desipte prin adunarea generala, si acésta mai vertosu pentru ca au sciutu, cum ca fratii din Campeni, de o parte detienendu protocolulu adunarei din ²⁶/₁₄ Ianuarius la sine, de nou' in ¹⁶/₂₈ Ian. au delibératu a se întóree la cele separatistice retragunduse dela lucrulu gimnasiului cu totu ajutoriulu seu óre candu destinatú pentru acelu. Aceste impregiurari s'au vedu a impune presidentulu

comisiunei detorinți'a, a convocá comisiunea pentru în-
cunoscintiarea celoru întemplate, și pentru preci-
sarea afaceriloru comisiunei.

. Dreptu acea s'a adunatu comisiunea în Abrudu la
17/5 Februaru a. c. de și nu în numeru completu, to-
tusi destulu de însemnatu și corespundietoriu gravitatei
lucrului. Presedentele comisiunei dupa ce deschide con-
ferinți'a cu aratarea cauzei din carea s'a conchiematu
comisiunea pe asta di, și ca ce s'a lucratu, séu ne-
glesu, ori subtrasu înființandului gimnasiu, apoi adauge
cam în urmatoriulu modu.

(Vá urmă.)

Din tier'a Oltului. — Cu finea lui Fauru se
tîenù esamenulu de iérna la scól'a romanésca greco-
unita din Fogarasiu sub presediulu reverendisimulu D.
Ioane Chirila, copii de ambe sesele erau nu-
merosi, me cuprinse înse mirarea vedendù numai co-
pii mici, și întrebai pe invetiatoriu ca ce-i caus'a?
carele-mi și dede unu respunsu mangaitiosu, ca cei
mai mari s'au dusu pe la gimnasiu și alte scoli mai
înalte. — Tenerii respundeau la întrebări fórte acu-
ratu, se vedea înse unu defectu mare, adeca: lips'a
de carti scolare de tóta plasea, și mai cu seama de
aritmética și geografía, cari cu totulu ne lipsescu pentru
copii, și asupra caror'a tragemu atentiunea barbatiloru
nostri de scóla.

Betranulu invetiatoriu din Recea despre care în-
Amiculu scólei se face mai adesea pomenire și-dede
demisiunea și se pensionà, celu alaltu invetiatoriu
sierbesce acuma mai bine de unu anu cá substitutu, și
înca pana acumu nu-si capetá decretulu de întarire,
fora care firesce ca nece plat'a nu-si-o póte trage.
— Din partea D. vicariu înca de multu se facu pasii
cá se-lu póta capetá, care ambla siedindu cu lunele
dela unu locu la altulu. — Acestuia-i se mai dede
acum cá în loculu betranului înca unu altu invetia-
toriu provisoriu substitutu, și asiá la scól'a dela Recea
suntu doi invetiatori provisorii substituti. Credu înse
ca veneratulu ordinariatu metropolitanu va poté castigá
cá postulu de invetiatoriu primariu dela scól'a din Recea
se se ocupe de unu barbatu român, carele se fia
demnu de a portá acestu nume, barbatu pedagogu din
acarui scóla se póta esi copii cualificati de a poté
trece în gimnasiu. Speru ca bravii graniceri voru
starui cá la fost'a loru scóla graniceriara se-si capete
unu invetiatoriu aptu, și se voru sili cá plat'a se-i-o
mai îmbunatatieze cu ori-ce midilóce, pana candu — și

voru capetá în mana fondulu și veniturele loru fós-
te granicere, din cari prelunga aceea ca voru întemeiá
unu gimnasiu la Fogarasiu dupa cum se promitu, mai
au înse o sarla detoria, cá aceea scóla de sub munti
în mediloculu Romaniloru s' o redice la scóla normala
bine organizata, unde fii granicertiloru de o stare
mai mésera, se póta invetiá cu spese și mai puține. —

B. T. Alutanu.

Sighisióra 7. Martiu 1862, st. vechiu. Eri în 6
a. l. c. furamu martori la esamenele semestrului I-mu
a claseloru I-ma și II-da elementara, a scólei romane
principale greco-orientale din Sighisióra, tîenute în lo-
calulu scólei (în celate strad'a preutiésca Nr. 10) în
presenti'a P. O. D. Protopopu Z. Boiu cá directoru di-
strictualu, a D. Demianu cá inspectoru localu și
negutiatoriu, precum și a altoru multi dd. auditori
de aici.

Acést'a fù a 3-i'a proba de metódele cele practice
a tinciloru zelosi DD. invetiatori Nicolau P. De-
mianu și I. Ciceiu în scóla nóstra abiá de 2 ani în-
ființata.

Se începura esaminarile din obiectele propuse de
mentionatii stimatii dd. invetiatori, și acestea erau:
Religiunea, cetirea romana cu literile (latine) strabune,
și si cu a parintelui Cirilu, cetirea germana, Istori'a bi-
blica, Caticismulu micu, Aritmética (4 specii) scrierea
romana și germana, cateva trasuri din Gramatica r.
Istori'a patriei și Geografía; în fine cantarile bisericesci
instruate de O. N. P. Demianu, care totu odata e
și unu violinistu bunu; tóte aceste avura o influintia în-
semnata, ce se poté vedé din lacramile de bucuría
care curgiá pe faciele auditoriloru.

Respunsurile cele fluide și precise ale scolariloru
din obiectele mai susu aratate, prelanga multumirea
peste acceptare a publiculu auditoriu, ne dete speranti'a
cea mai via, pentru de a deschide pe anulu venitoriu
și clas'a a III-i'a elementara, cu atata mai vertosu —
cu catu ca, dupa ordinatiunile înaltulu Guvernu abso-
lutisticu, comun'a nóstra are unu ajutoriu anualu din
cas'a alodiala în suma de 525 fi. v. a. și lemnele
trebuincióse, d. e. pentru fiacare clasa cu totulu
18 orgii mai departe pentru îmbunatatiea subsi-
stintiei invetiatoresci are se contribue fiacare cre-
stinu ortodocsu gr. or. din comun'a Sighisióra anualu:
24 cr. — ce se voru încasá prin perceptoratulu lo-
calu; lucruri ce le judecamu de imitatiunea altor'a
demne. Dée ceriulu cá se ne vedemu si ast'a pré ne-
cesaria lipsa a nóstra realizata — catu mai curundu

vedea in totu orasiul deca nu cate-va clase gimnasiale, barem cate o scola nationala, elementara completa, buna. Mai multi.

Varietati.

Margaritare. Celu ce pierde tempulu cu lucruri desierte se opune vointii creatorului seu, si singuru si-gatesce torturi. O lupta se radica in sinulu seu; poftete se altie; anim'a se sfasie de-o multime de patimi rebelante; risipindu anii si dorindu vietia cutéza a demandá tempului se sté; ér' acest'a sburandu cu repediunez fulgerului, ride de desperarea lui, si se arata surdu si nesentitoriu la viersulu celui ce n'a voitu se-lu pretiuésca. Cata ratecire! noi despre o parte cautamu, si de ceea lalta fugimu de mórte. Precumu dóue animi pre care interesulu ér' nu vertutea a imprennatu, se admonéza pururea un'a pre alt'a, asemenea si sufletulu cu trupulu pana candu locuescu impreuna, se intristéza: dar' cumu se despartu, cadu in desperare.

— La ce cumplita sórte e supusu omulu! cu catu mai multu se adoperéza se departe neplacerile, cu atatu intristarea si durerile lu-impresura. Vedi pe acesti galanti, delicati si frumosi la vedere pururea ornati cu flori si investiti in vestimentele cele mai splendide; cea mai mica fatica i supara, man'a loru nu e abila se tiena macaru unu fusu, si chiar' vietia le este spre greutate. Fora de desfatari multiplice care sa innoiésca pe totu minutulu fiinti'a loru aru pieri. Catu tiene diu'a se tevaiescu in placeri rusinóse séu desierte; socotescu ca pentru densii primavér'a se investesce cu vestimentele mirositóreloru flori si vérsa balsamulu loru; pentru densii sórele aduce dile recoritóre in midiloculu caldurósei veri; pentru dinsii si chiar' iern'a e silita se nasca trandafiri: zefirulu de voiesce se petréca in pace cu densii trebue se-i recorésca cu dulcea-i suflare. Emisferele amendóue suntu datóre se-ísature cu totu felulu de produse: le trebue nebunii schimbátóre pláceri diverse pe tóta diu'a, cá se-i ajute a tari greutatea vietii in curgerea unui minutu ce de abia trece pentru densii. Ómeni pururea prunci! pentru ce intrebuintiati reu unu sufletu nemoritoriu? Au dóra veti dice cá desfetarea este vietia? Dar' mórtea vá fi si ea numita desfetare? Spuneti cumu

veti petrece pe patulu mortii? Candu morbulu se va arata de nevindecabilu, candu sufletele vóstre inghiate voru opri cursulu loru si asiá candu esindu din amagire, veti vedé tóte lucrurile de prin pregiuru ca fugu mai iute decatu malurile si cetatile inaintea corabiei ce se taresce de vigelia in midiloculu valuriloru . . . spuneti! . . . unde voru fi atunci jocurile vóstre, mandri'a vóstra si disfatările vóstre? . . . si chiar' voi singuri unde veti fi? . . . dar' nu! si mortii veti fi insotiti la mormentu de o multime de rude si de amici cu mare pompa; trupulu vostru va fi infasiuratu in argintu si auru; unu cuventu panegiricu va spune maretiele fapte la care nici odata n'ati cugetatu; o marmura razimata pe stelpi de porfiru va arata numele si nascerea vóstra! ce folosu veti avé din tóte acestea! finitul nebuniei! nu póte fi multiemire undenu este fapta buna.

Yung.

Anuntiare. Mai in diosu subscrisulu are onóra a face cunoscutu onoratiloru domni preuti si docenti, ca totu la subscrisulu se gasescu cu pretiulu celu mai moderatu totu feliulu de carti, atatu besericescu catu si scolastice, pentru scótele primarie, mai multe feliuri de carti de lectura in versuri pentru petrecere, precum si totu feliulu de calendare este in patria. —

Primesce insarcinare de trimeri de carti scolastice in cuantitate mai mica séu mai mare cointeleganduse si numai prin epistole trimitinde dea dreptulu la locuint'a sa in Belső királyutcza Nr. 567.

In giurulu acest'a la mai multe terguri de tíera se va presentá cu astu feliu de carti.

Ori ce carti romanesci mari séu mici cu carecum de presentu nu ar' puté servi, fia a celea catu de pretióse in celu mai scurtu timpu le va procurá.

Clusiu 28. octobre 1861.

Georgiu Hancz,
compactoru si negutiatoriu de carti in Clusiu.

Numeri dela inceputulu anului curinte mai sunt; asiá abonare se mai póte face la „Amiculu Scólei,” fara de scadere, caci Nrii se voru tramite dela inceputu toti.

Responsuri.

A. B. in Cianu-mare. — Pretiulu cartiloru l'ati pututu vedé din anunçiuulu loru si costulu postei nu-lu scimu nice noi; insa daca voiti vi se va espedá ori-ce comisiunari prelanga plátire la posta dupa primire.